

Már nem kísért a múlt? A devizahiteles érintettség hatása a bankrendszeri bizalomra és a pénzügyi tudatosságra*

Fellner Zita – Marosi Anna

Míg a devizahiteles érintettség gyakran áll a nemteljesítő hitelezés, illetve a válságot követő adósmentő intézkedések kapcsán készült elemzések fókuszában, az adósok későbbi viselkedésére és attitűdjére gyakorolt hatás jóval kisebb mértékben került a kutatások középpontjába az elmúlt években. Tanulmányunkban ezt a hiányt betöltendő arra keressük a választ, hogy a devizahitelezéssel való érintettség milyen hatással van az egyén bankrendszerrel kapcsolatos bizalmára, valamint pénzügyi tudatosságára. Vizsgálatunkat a Magyar Nemzeti Bank (MNB) megbízásából 2021 szeptemberében lefolytatott telefonos közvéleménykutatás adatain végeztük el. Az 1001 fő megkérdezésével előállított minta nem, életkor, településtípus, régió és iskolai végzettség szerint reprezentálja a hazai felnőtt lakosságot. A modellezés során a devizahitelezéssel való érintettség mellett egyrészt szociodemográfiai, másrészt a hitelezéssel kapcsolatos változókat szerepeltettünk kontrollként. A devizahitelezéssel való érintettség hatását egyfelől a bankrendszeri bizalomra, másrészt a pénzügyi tudatosság komponenseire nézve vizsgáltuk meg. A hatás számszerűsítéséhez OLS módon becsült lineáris regressziós modellt alkalmaztunk. Becslésünk alapján a devizahiteles érintettség szerepe kisebb a várakozásainknál. Az, hogy valakit közelebből is érintett a devizahitelezés, nincs hatással arra, hogy összességében bízik-e a Magyarországon működő bankokban. A devizahiteles érintettség ugyanakkor növeli annak valószínűségét, hogy a válaszadó szerint a bank rosszhízműen (jogi kiskapukat kihasználva) jár el. A pénzügyi tudatosság komponensei közül egyedül a pénzügyi tudás alakulásában játszik szignifikáns szerepet, azaz a közelebbi érintettség átlagosan, a többi tényezőre való kontrollálás mellett növeli a pénzügyi tudást. Az óvatosabb attitűd, viselkedés és gyakorlat kialakítását ugyanakkor nem befolyásolja semmilyen irányban.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: D14, E51, R20

Kulcsszavak: devizahitelezés, pénzügyi tudatosság, bankrendszeri bizalom

* A jelen kiadványban megjelenő írások a szerzők nézeteit tartalmazzák, ami nem feltétlenül egyezik a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontjával.

Fellner Zita a Magyar Nemzeti Bank vezető közgazdasági elemzője. E-mail: fellnerz@mnbb.hu
Marosi Anna a Magyar Nemzeti Bank közgazdasági elemzője. E-mail: marosia@mnbb.hu

Köszönettel tartozunk anonim lektorainknak és Dancsik Bálintnak az előzetes szöveghez fűzött megjegyzéseikért.

A magyar nyelvű kézirat első változata 2021. december 14-én érkezett szerkesztőségünkbe.

DOI: <https://doi.org/10.25201/HSZ.21.2.37>

1. Bevezetés

Tanulmányunkban arra keressük a választ, hogy a devizahitelezéssel való érintettség milyen hatással van az egyén bankrendszerrel kapcsolatos bizalmára, valamint pénzügyi tudatosságára. Tekintettel arra, hogy hazánkban a 2008-as pénzügyi válságot megelőzően domináns volt a devizában történő eladósodás, amelyet ráadásul az általánosan alacsony szintű pénzügyi tudatosság is fűtött, pénzügyi stabilitási szempontból is releváns kérdés, hogy a devizahitelezés tapasztalatai mennyiben épültek be a lakosság jelenlegi viselkedésébe, tudásába, attitűdjeibe. A kérdés relevanciáját adja ezen túlmenően az is, hogy a bankrendszerrel kapcsolatos bizalom a hitelpenetráció növelésének, azaz a pénzügyi mélyülésnek is fontos eszköze, így nem indifferens, hogy a devizahitelezés rossz tapasztalatai hatnak-e még a jelenben is a lakosság intézményrendszerrel kapcsolatos hozzáállására.

A tanulmány a következőképpen épül fel: A *2. fejezetben* rövid szakirodalmi áttekintést nyújtunk az általunk vizsgált legfőbb kérdésekről, azaz a bankrendszeri bizalomról, a pénzügyi tudatosságról, illetve a devizahitelezés egyénekre gyakorolt utóhatásairól. Ezt követően a *3. fejezetben* bemutatjuk a vizsgálatunk alapjául szolgáló adatfelvételt, továbbá magyarázó változóinkat, illetve eredményváltozóinkat és az elemzés módszertanát. A *4. fejezetben* az eredményeinket részletezzük, melynek során a devizahitelezés szerepén túlmenően a regresszióinkban szereplő többi változó hatásait is elemezzük. Az *5. fejezetben* röviden összefoglaljuk tanulmányunk főbb megállapításait.

2. Szakirodalmi összefoglaló

2.1. Bankrendszeri bizalom

A bankrendszer és az ügyfelek közötti kölcsönös bizalom a banki tevékenység alapja: a betétgyűjtés és a hitelnyújtás, mint a bankok két alapvető tevékenysége, egy aszimmetrikus információs helyzetben végzett, gyakran közép- vagy hosszú távú tranzakció, amelynek a tárgya éppen a bank vagy az ügyfél pénze. *Kovács és Terták (2019:38–47)* amellet érvelnek kötetükben, hogy bár a bankolás a pénzügyi innovációk és a technológiai fejlődés hatására lényeges változásokon ment keresztül, az üzleti kapcsolat ezen alapvonása nem tűnt el.

Müller és Kerényi (2019) a *FinTech* kapcsán tárgyalja a pénzügyi közvetítőrendszerrel szembeni bizalmat. Tanulmányuk elméleti, nem pedig empirikus: *Koslowki (2011)* alapján amellet érvelnek, hogy az intézményi bizalom válságperiódusok után kerül a figyelem középpontjába, miután egy gazdaság a legsürgősebb beavatkozások hatására sikeresen meghaladta a válság mélypontját. Esettanulmányként bemutatják, hogy a 2008-as pénzügyi válságot követően az Európai Unió számos, a pénzügyi szektor biztonságos működését fenntartó és ellenőrző intézményt hozott

létre, reagálva a bizalmi válságra (is); a hazai szabályozás ezzel összhangban szintén megerősítésre került. A bizalom helyreállítása azonban a gazdasági válságnál hosszabban elhúzódó folyamatnak bizonyult: a bankszektorral szembeni bizalom az állami és a piaci aktorok együttes szerepvállalásának hatására a szerzők szerint a 2010-es évek közepére helyreállt (Müller – Kerényi 2019:11).

A bankrendszerbe vetett lakossági bizalom alakulásáról kevés kutatás áll rendelkezésre, miközben közhelyszámba megy, hogy akárhogyan is állt korábban, a 2008-as pénzügyi válság rontott rajta. A rendszertelenül lefolytatott felmérések közül az egyik legátfogóbb a World Values Survey 2010 és 2014 között elvégzett,¹ 60 országra kiterjedő kutatása, amely szerint számos országban a lakosság több mint fele bízik a bankokban (a vonatkozási idő eltérései miatt ugyanakkor az egyes országok eredményei nem feltétlenül hasonlíthatók össze egymással). Az eredmények alapján jelentős régiós különbségek vannak, amelyek alapján, globális összehasonításban az európai országok lakói bizalmatlanabbak. Ebben a kutatásban hazánk nem vett részt, az MNB azonban 2019-ben – szintén ad hoc jelleggel – készített a témában felmérést, amely szerint a hazai lakosság negyede egyáltalán nem bízik a bankokban (El-Meouch et al. 2020).

A 2018. évi OECD pénzügyi kultúra felmérés alapján Béres (2020) a betétbiztosítással kapcsolatos bizalmat elemezte, a következő attitűdállítás felhasználásával: „A bankba tett pénzem akkor is biztonságban van, ha a bank csődbe megy.” Eredményei alapján az ily módon mért bankrendszeri bizalom hazánkban független a nemtől és a jövedelemtől, kapcsolatban van ugyanakkor az életkorral, a régióval, a településtípussal és az iskolai végzettséggel.² Érdekes következtetése továbbá, hogy azok körében, akik bíznak a betétbiztosítási rendszerben, nagyobb azoknak az aránya, akik kitűznek pénzügyi célokat, illetve készítenek családi költségvetést.

2.2. A pénzügyi tudatosság mérése

A lakosság pénzügyi tudatosságának nemzetközi szintű mérésében az OECD *International Network on Financial Education* munkacsoportja jár élen. Az általuk alkalmazott definíció szerint „A pénzügyi kultúra a tudatosság, ismeretek, készségek és viselkedések kombinációja, amelyekre szükség van a megalapozott pénzügyi döntések meghozatalához és végső soron az egyéni pénzügyi jólét eléréséhez.” (Atkinson – Messy 2012). Az általuk kidolgozott koncepció szerint az aktuális kutatásokban három fő pillért különböztetnek meg, amelyek a pénzügyi tudatosságot alkotják: a pénzügyi tudás (*knowledge*), a pénzügyi viselkedés (*behaviour*) és a pénzügyi attitűd (*attitude*) (OECD 2018). A három faktor egyaránt hozzájárul ahhoz

¹ A felméréshez használt kérdőív és az adatok itt érhetők el: <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV6.jsp>

² Az átlagosnál nagyobb fokú bizalom jellemezte a 30–39 éves korosztályt, a nyugat-dunántúli és észak-alföldi régió lakosait, a 100 ezer lakos alatti településeken élőket és a magasabb iskolai végzettségűeket.

a folyamathoz, ahogy végül az egyén döntést hoz – az életét akár hosszú távra is meghatározó – pénzügyi kérdésekben.

A hazai háztartások pénzügyi tudatosságáról ezen komponensek mentén összetett képet kapunk nemzetközi összehasonlításban. Az OECD 2018-as felmérése alapján a pénzügyi tudás szintjében Magyarország középen helyezkedik el; ezzel párhuzamosan hazánk az egyik legóvatosabb pénzügyi attitűddel rendelkező ország, viselkedés szempontjából viszont az egyik legkevésbé tudatos (1. ábra). Ez rávilágít egy kockázatos kettősségre: bár a magyar háztartásokra kevésbé jellemző a kockázatkedvelés, az impulzivitás, a *carpe diem* attitűd, mégsem tudnak egy ennek a mentalitásnak megfelelő viselkedést kialakítani.

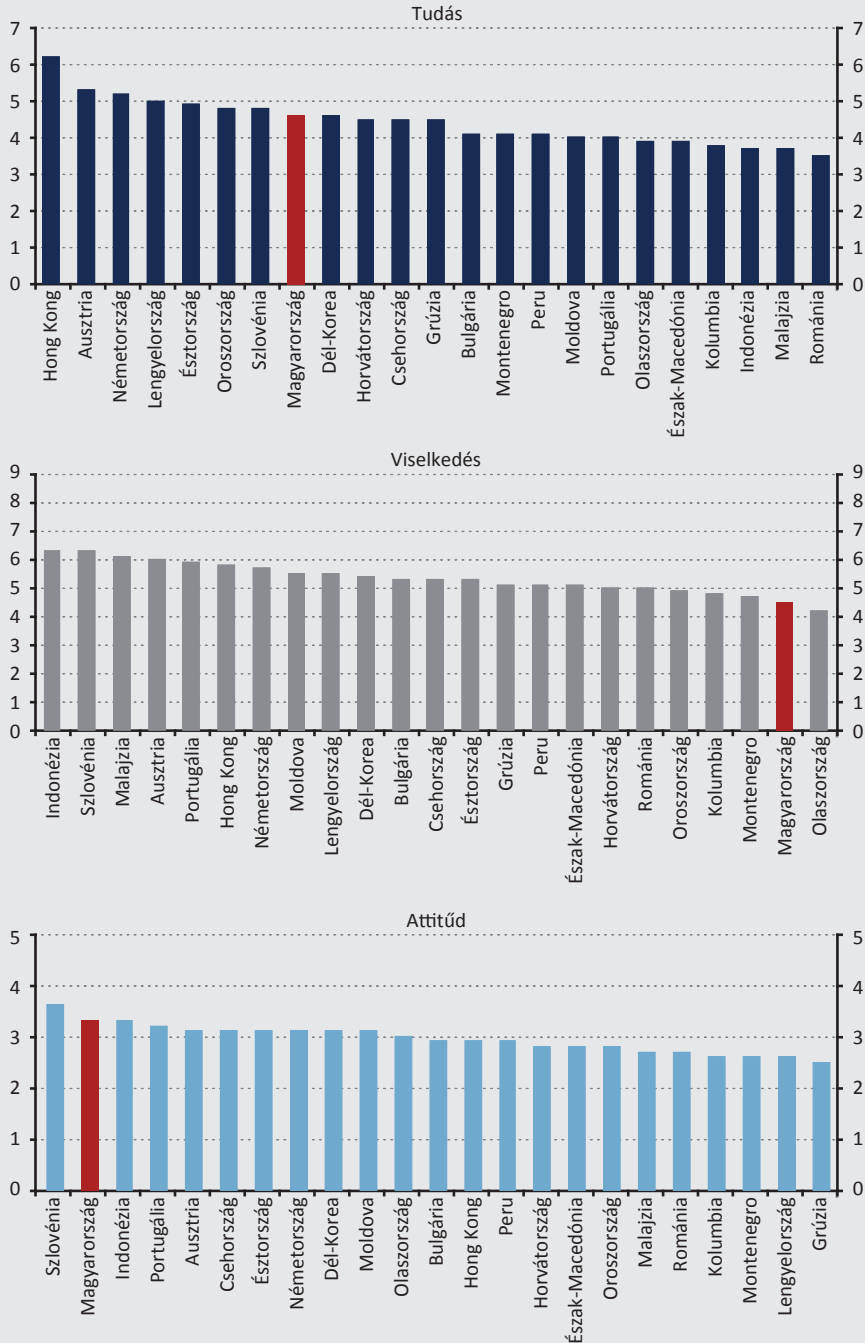
Az OECD mérési eszköztár többszörös validáció után a következő állításokat foglalja magában:

- tudás (7 kérdés, 0–7 érték): (1) pénz időértéke; (2) hitelkamatfizetés; (3) egyszerű kamatszámítás; (4) kamatos kamatszámítás; (5) kockázat és hozam; (6) infláció; (7) kockázatdiverzifikáció.
- viselkedés (9 kérdés, 0–9 érték): (1) aktív megtakarításképzés; (2) hitelfelvétel a hó végén; (3) hosszú távú pénzügyi célok megfogalmazása; (4) független információk beszerzése pénzügyi termékek, szolgáltatások igénybevétele előtt; (5) több különböző lehetőség számbavétele a választás előtt; (6) megfontolt vásárlási döntés a legkényelmesebben elérhető termék helyett; (7) nyomon követi a pénzügyeit; (8) időben befizeti a számláit; (9) elkerüli a késedelembe esést.
- attitűd (3 kérdés, 1–5 érték): (1) Inkább a mának él, holnap majd csak lesz valahogy; (2) A pénz arra való, hogy elköltsük; (3) Nagyobb megelégedettséggel tölti el, ha elkölte a pénzt, mint ha hosszabb távra félreteszi.

A nemzetközi szakirodalomban a pénzügyi tudatosság koncepciójának és kutatásának legjelentősebb alakjai *Annamaria Lusardi és Olivia Mitchell* (legtöbbet idézett munkáik: 2008, 2011a, 2011b, 2014). A szerzőpáros számos tanulmányban tárgyalta a pénzügyi tudatosság nemzetközi eltéréseit, illetve a nem és életkor szerinti vagy környezeti különbségek hatását a személyes pénzügyekre nézve csakúgy, mint a lakosság pénzügyi tudatosságának makrogazdasági szerepét a gazdasági növekedésre.

Az elmúlt években a hazai szakirodalomban is számos tanulmány látott napvilágot, amelyek a pénzügyi tudatosság és kultúra empirikus elemzését végezték el. Ezek egy része az OECD eredményeinek feldolgozása (lásd például *Németh – Zsótér 2017; Németh et al. 2017; Csorba 2020; Kovács – Szóka 2020*). A hazai szakirodalom egy másik markáns iránya a pénzügyi személyiség típusok kialakítására irányul (lásd például *Luksander et al. 2016; Zsótér et al. 2016; Németh et al. 2016*). *Szobonya (2021)* a digitális kompetenciákkal való kapcsolatot vizsgálta, az öngondoskodási

1. ábra
Pénzügyi tudás, viselkedés és attitűd nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: 2018. évi adatok alapján. A magasabb pontszám rendre a magasabb tudást, a tudatosabb viselkedést és a kevésbé carpe diem attitűdöt jelöli.

Forrás: OECD (2020)

célú megtakarításokkal összefüggésben Horváthné Kökény és Széles (2014) írt, a kockázatvállalási hajlandóságban játszott szerepét Huzdik és szerzőtársai (2014) kutatták. Számos felmérés célozza a fiatalok, akár középiskolások pénzügyi tudatosságát (pl. Luksander et al. 2014; Zsótér 2018; Kovács et al. 2021), illetve előfordulnak olyan kutatások, amelyek a társadalom más, szűkebb csoportjaira vonatkoznak (pl. Botos et al. 2012). A pénzügyi kultúrát tágabb kontextusban vizsgálja Csorba (2020), valamint Zsótér és Nagy (2012). A lakosság pénzügyi sérülékenységét Németh és szerzőtársai (2020), a pénzügyi kultúra makrogazdasági hatásait Béres és Huzdik (2012) tárgyalja.

Az MNB korábban több kutatásában is kitért a pénzügyi tudatosságra. 2015-ben a nemteljesítő jelzáloghitel-adósok kérdőíves felmérése zajlott, amely alapján megerősítést nyert, hogy az adósok ezen köre további állami segítségnyújtásra számított, ami az erkölcsi kockázat meglétének lehetőségét igazolta (Dancsik et al. 2015). 2018-ban a fogyasztásihitel-adósok szegmentációjára került sor hitelstatisztikák alapján, amelynek során két, stabilitási szempontból problémás csoportot sikerült azonosítani: a „zsonglőröket”, akik egyszerre több hitelszerződéssel is rendelkeznek, amelyeket jellemzően különböző pénzügyi intézményekkel kötöttek, valamint a „túlvállalókat”, akik jövedelmükhöz képest relatíve nagy adósságot vállaltak (MNB 2018, 4. keretes írás). 2019-ben ugyancsak az MNB (2019, 9. fejezet) a kamatkockázat lakossági érzékelésére irányuló közvéleménykutatással támasztotta alá, hogy bár a lakosságra a kockázatkerülő attitűd a jellemző, azaz előnyben részesíti a hosszú távon kiszámítható törlesztőrészleteket, a gyakorlatban nem ismeri fel ezeket az ajánlatokat, nincs igazán tisztában az ezt befolyásoló tényezőkkel, nem tudja felmérni a kamatemelkedés hatását.

2.3. A devizahitelezés hatásai az egyénre

A devizahitelezés egyénekre gyakorolt hatásait leginkább a válságot követő, elsősorban az árfolyamkockázat realizálódásának, illetve a banki egyoldalú kamatemeléseknek a hatására bekövetkező törlesztőrészlet-emelkedésből fakadó nemteljesítő hitelek, illetve adósmentő intézkedések kapcsán vizsgálják a kutatások.

Kifejezetten hazánkkal kapcsolatban ugyanakkor nem áll rendelkezésre széles körű szakirodalmi háttér arról, hogy milyen hatást gyakorol(t) a későbbi egyéni viselkedésre és attitűdökre a devizahiteles múlt. A kockázatérzékelésre gyakorolt hatás kapcsán Beckmann és szerzőtársai (2011) az osztrák jegybank Euro Survey mikroszintű adatain végzett kutatásukban bemutatják, hogy a gazdasági világválságot követően nőtt a közép- és délkelet-európai országok háztartásainak kockázattudatossága: a válaszadók kockázatosabbnak ítélték a devizahiteleket, különösen a válság során a hazai valuta leértékelődését tapasztaló országokban. A vizsgált országok közül hazánkban volt a legmagasabb – 90 százalék – a devizahiteleket a korábbinál kockázatosabbnak ítéelő aránya. Ha a válaszadónak volt olyan ismerőse, akinek negatív tapasztalata volt a devizahitelekkel, az szignifikánsan pozitívan hatott a kockázattudatosságra

valamennyi országban. Ezzel együtt is, a fenti kutatásban még hazánk válaszadóinak 40 százaléka – a többi vizsgált országban pedig még magasabb arány – kedvezőbben ítélte az eurohiteleket a hazai valutában denominált hiteleknél, ami a szerzők szerint arra utal, hogy a kamatkülönbözet még a válságot követően is felülírta az árfolyamkockázatot. Mindez összességében nem fest túl biztató képet a devizahitelezés negatív konzekvenciáinak pénzügyi tudatosságra gyakorolt hatásáról.

Dancsik (2017) eredményei szerint ugyanakkor a hazai devizahiteles múlt, pontosabban a devizahiteleken elszenvedett korábbi árfolyamveszteség növeli annak valószínűségét, hogy az adós fix – legalább öt évig rögzített – kamatozású hitelt vesz fel későbbi eladósodása során. Következtetései alapján a devizahiteles sok tehát érdemi hatást gyakorolhatott a rögzített kamatozású hiteleknek a 2008-as válságot követő elterjedésében. *Banai és Vágó (2016)* a háztartások hitelkeresletét determináló tényezőket vizsgálta *survey* adatokon Magyarország és Lengyelország esetében, és arra a konklúzióra jutott, hogy hazánk esetében a devizahitelekkel kapcsolatos negatív tapasztalatok negatívan hatottak a hitelkeresletre az általuk vizsgált időszakban.

A hazai devizahitelezés egyéni hatásainak feltérképezése szempontjából természetesen az is lényeges kérdés, hogy mely társadalmi csoportok körében (volt) jellemzőbb a devizahitelek felvétele. *Pellényi és Bilek (2009)* szerint hazánkban sem vagyoni, sem kockázatkerülés szempontjából nem tértek el a devizahitelesek a nem devizahitelesektől, és inkább makrogazdasági tényezők, illetve az általánosan alacsony szintű pénzügyi tudatosság ösztönözte a devizában történő eladósodást. Más országokban ehhez képest heterogénebb volt a hiteladósok csoportja: *Beer és szerzőtársai (2010)* például bemutatják, hogy Ausztriában a kockázatkedvelőbb, idősebb, pénzügyileg edukáltabb és vagyonosabb háztartások körében (volt) nagyobb az esély a devizahitelek felvételére.

3. A felhasznált adatok és változók

3.1. Az adatok forrása

Az itt bemutatott eredményeket a Magyar Nemzeti Bank „Pénzügyi szokások a post-COVID érában” elnevezésű közvéleménykutatására alapozzuk. A kérdőíves felmérés telefonon keresztül (CATI) valósult meg 2021 szeptemberében, 1001 fő megkérdezésével. A kvótás mintavétel biztosította a teljes hazai felnőtt népességre vonatkozó nem, életkor, településtípus, régió és iskolai végzettség szerinti reprezentativitást a 2011. évi népszámlálás adatai szerint. A kvótáktól ezek után adódó minimális eltéréseket súlyozással korrigáltuk.

A 20 perces kérdőív célja a hazai fogyasztók pénzügyi szokásainak feltérképezése volt, különös tekintettel (1) a pénzügyi tudatosság szintjére, (2) a koronavírus-járvány hatására bekövetkezett digitalizáció hatására a bankolásra, (3) a bankokkal

és a pénzügyi termékekkel kapcsolatos bizalomra és (4) az államilag támogatott támogatási- és hitelprogramok ismertségére. A telefonos adatfelvételi mód nem tette lehetővé, hogy az egyes kérdéseket az ilyenkor használatos érzékenyebb skálán válaszolják meg a megkérdezettek: az attitűdállítások jellemzően kétértékűek voltak (igaz – hamis; egyetért – nem ért egyet).³ Ez a módszertani eltérés nem teszi lehetővé, hogy eredményeink közvetlenül összevethetőek legyenek a nemzetközi kutatások eredményeivel.

3.2. Szociodemográfiai és hitel tapasztalati változók

A modellezés során a magyarázó változók között egyrészt szociodemográfiai, másrészt a hitelezéssel kapcsolatos változókat szerepeltettünk, köztük a devizahitelezéssel való érintettséget.

A szociodemográfiai jellemzők között szerepelt a válaszadó neme, életkora (5 kategória), a háztartás létszáma (folytonos változó), nettó havi jövedelme (4 kategória), illetve a háztartásban 18 év alatti gyermek léte (bináris, dummy változó). Emellett a válaszadó lakóhelyének településtípusára (4 kategória), illetve megyéjére is kontrolláltunk (1. és 2. táblázat).

Felhasználtuk emellett a válaszadó legmagasabb iskolai végzettségét is, amelynek esetében a gyakran alkalmazott, négyfokozatú skála helyett (legfeljebb 8 általános; szakmunkásképző, szakiskola; gimnázium, szakközépiskola; felsőfok) öt kategóriát határoztunk meg. A felsőfokú végzettségen belül megkülönböztettük azokat, akik tanultak pénzügyeket a felsőoktatásban, ugyanis azt feltételeztük, hogy a pénzügyi végzettség megléte befolyásolhatja az attitűdöket és a pénzügyi tudatosságot, így más eredményre vezethet a devizahitelezéssel való érintettség hatásaival kapcsolatban is (a minta rendre 13, illetve kevesebb mint 6 százaléka rendelkezik felsőfokú, de nem pénzügyi, illetve felsőfokú, pénzügyi jellegű végzettséggel).

A háztartás hitelezéssel való kapcsolatát egyrészt azzal ragadtuk meg, hogy a háztartás aktuálisan rendelkezik-e hitellel vagy sem. A bináris változónk azt mutatja meg, hogy a válaszadó, vagy háztartásának valamely tagja rendelkezik-e az általunk lekérdezett hiteltermékek valamelyikével (kizárólag a jelzáloghitelek, illetve fogyasztási hitelek meglétére kérdeztünk rá). A minta majdnem 39 százaléka esetében rendelkezik a háztartás a kérdéses termékek valamelyikével. Ez jóval magasabb arány, mint például az Európai Központi Bank Háztartási Pénzügyi és Fogyasztási Felméréseinek (Household Finance and Consumption Survey, HFCS) 2020. évi hulláma alapján hazánkra adódó, 30 százalékos hitelpenetráció. Ennek oka az lehet, hogy felmérésünk telefonos adatfelvételi módjából következően felülreprezentáltak

³ Noha a kérdőív céljának a személyes adatfelvétel jobban megfelelt volna, a koronavírus-járvány hullámai között nem volt lehetséges ezzel tervezni.

a mintában a pénzügyileg tudatosabbak, amiből nagyobb becsült hitelpenetráció adódik. Ez azonban kutatásunk fő kérdését nem érinti.

1. táblázat			
A súlyozott és a súlyozatlan minta megoszlása a magyarázó változók szerint I.			
Magyarázó változó		Megoszlás a mintában (%)	Megoszlás a felnőtt népességben (%)
Nem	Nő	53,3	53,5
	Férfi	46,8	46,5
Életkor	18–29 éves	18,1	17,5
	30–39 éves	19,4	19,1
	40–49 éves	16,2	16,2
	50–59 éves	17,7	17,6
	60 év felett	28,7	29,6
Iskolai végzettség	Legfeljebb 8 általános	25,1	28,1
	Szaktunskáképző, szakiskola	23,4	22,4
	Gimnázium, szakközépiskola	32,9	31,5
	Felsőfokú, nem pénzügyi	13,1	12,6
	Felsőfokú, pénzügyi	5,6	5,4
A háztartás létszáma*	1 fő	21,0	21,1
	2 fő	36,4	36,6
	3 fő	20,6	20,6
	4 fő	12,6	12,5
	4 főnél több	9,3	9,3
Van-e 18 év alatti gyermek a háztartásban?	Nincs	74,6	74,9
	Van	25,4	25,1
A háztartás havi nettó jövedelme**	300 ezer Ft alatt	44,4	45,6
	300–500 ezer Ft között	34,0	33,4
	500 ezer–1 millió Ft között	17,4	16,9
	1 millió Ft felett	4,2	4,1
Van-e hitele a háztartásnak?	Nincs	61,4	61,9
	Van	38,6	38,1

*Megjegyzés: Mintaelemszám: 1001 fő * mintaelemszám: 998 fő, a regresszióban folytonos változóként szerepelt (nem kerültek összevonásra a 4 főnél nagyobb létszámmal bíró háztartások) ** mintaelemszám: 944 fő*

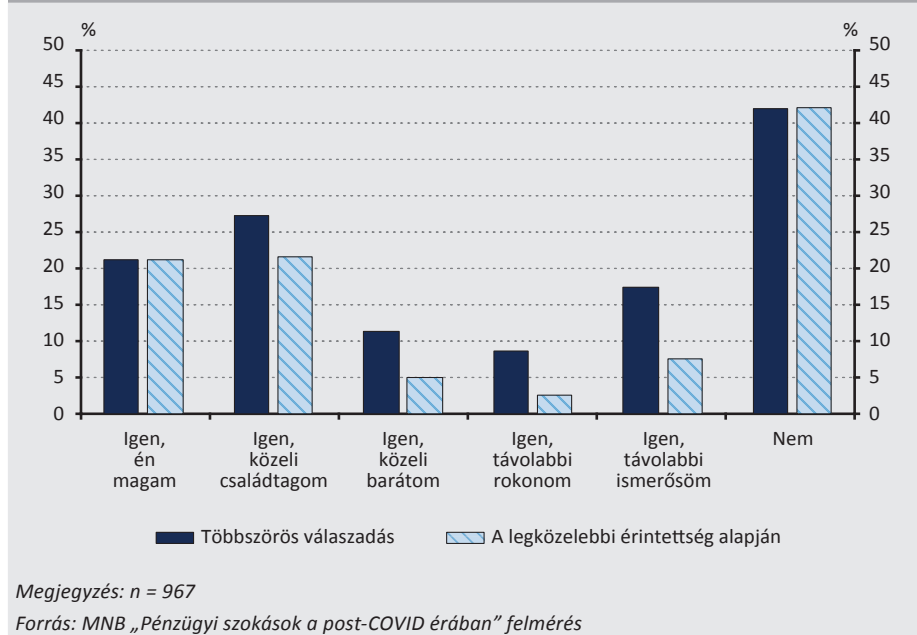
Forrás: MNB „Pénzügyi szokások a post-COVID érában” felmérés

2. táblázat			
A súlyozott és a súlyozatlan minta megoszlása a magyarázó változók szerint II.			
Magyarázó változó		Megoszlás a mintában (%)	Megoszlás a felnőtt népességben (%)
Településtípus	Budapest	19,0	18,2
	Megyeszékhely, megyei jogú város	17,1	16,8
	Egyéb város	35,0	35,0
	Község	29,0	29,9
Megye	Budapest	18,1	17,4
	Bács-Kiskun	4,6	4,5
	Baranya	4,3	4,4
	Békés	3,2	3,2
	Borsod-Abaúj-Zemplén	7,0	7,2
	Csongrád-Csanád	5,3	5,3
	Fejér	4,2	4,1
	Győr-Moson-Sopron	3,7	3,8
	Hajdú-Bihar	4,8	4,9
	Heves	3,3	3,3
	Jász-Nagykun-Szolnok	5,0	5,1
	Komárom-Esztergom	3,3	3,3
	Nógrád	1,6	1,6
	Pest	12,0	11,7
	Somogy	4,0	4,1
	Szabolcs-Szatmár-Bereg	4,8	4,9
	Tolna	1,2	1,3
	Vas	1,8	1,8
	Veszprém	3,4	3,5
Zala	4,5	4,5	

Forrás: MNB „Pénzügyi szokások a post-COVID érában” felmérés

A hitelfelvételi tapasztalatok másik magyarázó változója, egyben a fő fókuszban lévő változó a devizahitelezéssel való érintettség foka. A kérdőívben a kérdés így hangzott: „Vett fel Ön vagy valamelyik hozzátartozója, ismerőse devizahitelt 2010 előtt?” A válaszlehetőségek közül a válaszadó többet is megjelölhetett. Ez alapján a népesség 42 százalékának nincs olyan ismerőse (vagy nem tud róla), aki devizahitelt vett volna fel; 21 százalékuk viszont maga is volt devizahiteles (2. ábra).⁴ A regresszióban való szerepeltetéshez létrehoztuk ezt a változót olyan formában, hogy mindenkihez a legközelebbi érintettséget rendeltük hozzá. Így például, ha valakinek a közelebbi és távolabbi rokonai is vettek fel devizahitelt, akkor hozzá az erősebb kapcsolatot („közelebbi családtag”) rendeltük. Ezt lefordítottuk a devizahitelezéssel való érintettség fokára, ahol az 5 jelenti a legközelebbi és a 0 a legtávolabbi érintettséget (ezt a továbbiakban folytonos változóként kezeltük).⁵

2. ábra
A devizahitelezéssel való érintettség alakulása

⁴ Az, hogy a válaszadók 21 százalékának volt devizahitele, összhangban van a mikroszintű adminisztratív hiteladatokkal. A Magyar Nemzeti Bank jelentése szerint (MNB 2016:75, 8.1. táblázat) összesen közel 1,9 millió deviza- és deviza alapú kölcsönszerződés kötött a forintotásig (beleértve az elszámolás előtt megszünteteket, az élő szerződéseket és a felmondott szerződéseket is). Ez a 2016. évi népességszámra vetítve 19 százalékos penetrációt jelent. Az eltérés a mintavételi hibán kívül abból is adódhat, hogy egy szerződéshez több adóstárs is tartozhat, tehát egy szerződésre többen is mondhatták, hogy ők maguk vették fel.

⁵ A devizahitelezéssel való érintettséget bináris változóként is szerepeltettük az egyenletekben, erre nézve az eredményeink robusztusak.

3.3. Eredményváltozók

A devizahitelezéssel való érintettség hatását egyfelől a bankrendszeri bizalomra, másrészt a pénzügyi tudatosság komponenseire nézve vizsgáltuk meg. A hatás számszerűsítéséhez OLS módon becsült lineáris regressziós modellt alkalmaztunk. A magyarázó változók minden regressziós függvényben ugyanazok, kivéve azt, hogy az adott pénzügyitudatosság-komponenst nem szerepeltettük az öt magyarázó regresszióban.

A bankrendszerrel kapcsolatos *bizalmat* öt változóval mértük (3. táblázat).

Az első változónk (B1) a bankrendszerrel kapcsolatos általános bizalmat igyekezett megragadni, míg a többi (B2–B5) az intézményekkel kapcsolatos bizalom egyes rész-szegmenseire, illetve azokat befolyásoló hatásokra fókuszált.

B1. A válaszadók nagyobb része, több mint 70 százaléka bízik összességében a Magyarországon működő bankokban.

B2. A válaszadók 58 százaléka gondolja azt, hogy előfordulhat olyan helyzet, hogy az emberek nem jutnak hozzá a pénzintézetekben levő pénzükhöz, ami ugyanakkor a bankrendszerrel kapcsolatos bizalmatlanságon túl egyfajta általános gazdaság-politikai bizonytalanságot is tükrözhet.

B3. Emellett azonban azok aránya sem elhanyagolható, akik egyfajta rosszhisze-műséget érzékelnek a bankok részéről: a válaszadók 55 százaléka szerint jellemző, hogy a bank a szerződésben foglaltakkal ellentétben, jogi kikapukat kihasználva jár el a megkérdezett hátrányára.

B4. A megkérdezetek mintegy felével esett már meg, hogy a pénzintézetek tájé-koztatása nehezen érhető volt, ami meglátásunk szerint szintén egy, a bizalmat erodáló tényező lehet.

B5. Azok aránya ugyanakkor relatíve alacsony (27 százalék), akikkel előfordult már, hogy a bankok az igénybe vett termékek bizonyos részleteiről, kockázatairól nem tájékoztatták.

A regressziók során az állításokat átforgattuk úgy, hogy a bizalmat kifejező válasz 1-es értéket, a bizalmatlanság 0-s értéket kapott, így a pozitív együtthatók a nagyobb bizalom, a negatív együtthatók a kisebb bizalom irányába ható tényezőket jelzik.

3. táblázat						
A bankrendszerrel kapcsolatos bizalmat mérő állítások						
Bizalom – állítások	Súlyozatlan minta – megoszlás (%)			Súlyozott minta – megoszlás (%)		
	Igen	Nem	Összesen	Igen	Nem	Összesen
B1. Összességében bízik Ön a Magyarországon működő bankokban?	71,8	28,2	100	71,6	28,4	100
B2. Ön szerint kialakulhat olyan helyzet Magyarországon, hogy az emberek nem jutnak hozzá a pénzintézetekben lévő pénzükhöz?	58,2	41,9	100	58,1	41,9	100
B3. Ön szerint jellemző, hogy a pénzintézete a szerződésben foglaltakkal ellentétben, jogi kiskapukat kihasználva az Ön hátrányára jár el?	54,9	45,1	100	54,7	45,3	100
B4. Előfordult már Önnel, hogy a pénzintézetek tájékoztatása nehezen érthető volt?	50,9	49,1	100	50,7	49,3	100
B5. Előfordult már Önnel, hogy a pénzintézetek az Ön által igénybe vett termékek, szolgáltatások (pl. hitel, bankszámla, megtakarítási termék) bizonyos részleteiről, kockázatairól nem tájékoztatták?	26,8	73,2	100	26,6	73,4	100

Megjegyzés: A felmérés bizalomra vonatkozó kérdéseinél a kérdezőbiztosok kérték, hogy a válaszadók elsősorban az elmúlt 10 évre gondoljanak, tehát a devizahitelezés időszakát ne vegyék figyelembe. Mintaelemszám: B1: 979; B2: 982; B3: 960; B4: 975; B5: 969.

Forrás: MNB „Pénzügyi szokások a post-COVID érában” felmérés

A pénzügyi tudatosság méréséhez az OECD módszertanát vettük alapul, így megkülönböztettük a pénzügyi tudást, valamint a pénzügyileg tudatos attitűdöt és viselkedést. A tudást mérő teszt (igaz-hamis) és az attitűdöt és viselkedést mérő attitűdállítások mellett azt is felmértük három állítással, hogy a válaszadó mennyiben valósít meg olyan jó gyakorlatokat, amelyek a pénzügyi tudatosságot erősítik.

A tudást mérő állítások a hozam és a kockázat közötti pozitív kapcsolat (T1, T4), az infláció (T2, T5) és a diverzifikáció kockázatcsökkentő hatásának (T3) ismeretére vonatkoztak. Ezen állítások közül három (T1, T3, T5) szerepel az OECD felmérésében, ezt a képet árnyaltuk a két további kérdéssel. Látható, hogy a megkérdezettek az inflációs kérdésekre tudták a legnagyobb arányban a helyes választ, legkevésbé pedig a portfóliódiverzifikáció előnyével voltak tisztában (4. táblázat). A legnagyobb nemválaszolási arány is erre a kérdésre volt jellemző. Ez azzal magyarázható, hogy a fejlett világ egészére releváns OECD-kérdés hazánkban kevésbé releváns, mert az értékpapírpiacokon a lakosság csak kis hányada lép fel kereslettel.

4. táblázat								
A pénzügyi tudást mérő állítások								
Pénzügyi tudás – állítások	Súlyozatlan minta – megoszlás (%)				Súlyozott minta – megoszlás (%)			
	Helyes válasz	Helytelen válasz	Nem tudja / nem válaszol	Összesen	Helyes válasz	Helytelen válasz	Nem tudja / nem válaszol	Összesen
T1. Egy magas hozamú befektetés valószínűleg magas kockázatú.	78,7	16,4	4,9	100,0	78,5	16,5	5,0	100,0
T2. A magas infláció azt jelenti, hogy a megélhetési költségek gyorsan emelkednek.	89,9	8,8	1,3	100,0	89,9	8,7	1,4	100,0
T3. Általában lehet csökkenteni a részvénytudás befektetések kockázatát azzal, ha sok különböző részvényt és részeseledést vásárolunk.	53,5	20,5	26,0	100,0	52,8	20,6	26,6	100,0
T4. A magas hozamú befektetések jellemzően alacsony kockázatúak.	71,6	15,6	12,8	100,0	70,5	16,1	13,4	100,0
T5. Ha Ön berakja pénzét a bankba, és a következő 1 évben az infláció magasabb, mint az éves banki kamat, akkor 1 év után többet ér a pénze.	82,2	11,5	6,3	100,0	81,3	12,0	6,7	100,0

Forrás: MNB „Pénzügyi szokások a post-COVID érában” felmérés

A pénzügyileg tudatos attitűdöt szintén az OECD három állításával mértük fel, melyek a carpe diem attitűdöt ragadják meg. Alacsony nemválaszolás mellett a három állítással egyetértők aránya nagy mértékben eltér: azzal, hogy „a pénz arra való, hogy elköltsük”, a válaszadók fele értett egyet, míg a másik két állítással egyetértők aránya 17–20 százalék volt (5. táblázat). Ebből egy összességében tudatos, nem kifejezetten a mának élő attitűd képe bontakozik ki.

5. táblázat								
A pénzügyileg tudatos attitűdöt mérő állítások								
Pénzügyileg tudatos attitűd – állítások	Súlyozatlan minta – megoszlás (%)				Súlyozott minta – megoszlás (%)			
	Egyetért	Nem ért egyet	Nem tudja / nem válaszol	Összesen	Egyetért	Nem ért egyet	Nem tudja / nem válaszol	Összesen
A1. Inkább a mának él, holnap majd csak lesz valahogy.	19,0	80,0	1,0	100,0	19,6	79,4	1,0	100,0
A2. A pénz arra való, hogy elköltsük.	48,9	49,9	1,3	100,0	49,1	49,5	1,4	100,0
A3. Nagyobb megelégedettséggel tölti el, ha elkölti a pénzt, mint ha hosszabb távra félreteszi.	16,8	79,4	3,8	100,0	17,2	78,9	3,9	100,0

Megjegyzés: A kerekítésből következően a súlyok összege az A2 sorban 100,1 százalékot ad ki.

Forrás: MNB „Pénzügyi szokások a post-COVID érában” felmérés

A tudatos viselkedést négy állítással mértük fel, melyek leginkább a pénzügyi tervezés tudatosságát járják körbe. Az állításokkal a döntő többség, 75–96 százalék egyetért (6. táblázat). Így a mindennapi, kötelező elemek mellett (számlabefizetés) a hosszú távú célok meghatározása is jellemzőnek mondható a népességre.

6. táblázat								
A pénzügyileg tudatos viselkedést mérő állítások								
Pénzügyileg tudatos viselkedés – állítások	Súlyozatlan minta – megoszlás (%)				Súlyozott minta – megoszlás (%)			
	Egyetért	Nem ért egyet	Nem tudja / nem válaszol	Összesen	Egyetért	Nem ért egyet	Nem tudja / nem válaszol	Összesen
V1. Pénzügyeit rendszeresen és alaposan ellenőrzi.	88,5	11,4	0,1	100,0	88,6	11,2	0,2	100,0
V2. Hosszú távú pénzügyi célokat határoz meg és törekszik elérni azokat.	74,8	24,7	0,5	100,0	74,5	24,9	0,6	100,0
V3. Mielőtt vásárolna, alaposan megfontolja, hogy telik-e rá.	91,4	8,5	0,1	100,0	91,4	8,5	0,2	100,0
V4. Időben befizeti a számláit.	96,1	3,5	0,4	100,0	96,0	3,5	0,5	100,0

Megjegyzés: A kerekítésből következően a súlyok összege a V3 sorban 100,1 százalékot ad ki.
Forrás: MNB „Pénzügyi szokások a post-COVID érában” felmérés

A tudatos viselkedés mellett egy negyedik pillért is beépítettünk a pénzügyi tudatosság vizsgálatába, amelynek kérdései az általános hozzáállást kifejező viselkedési állításokon kívül konkrét gyakorlati tevékenységekre irányultak. Ezt azért tartottuk fontosnak megkülönböztetni – és ezzel kiegészíteni az OECD-módszertant – mert a viselkedési állítások „rendszeres”, „alapos”, „törekszik” kifejezései szubjektív ítéletet is tartalmaznak a válaszadó részéről. Ezért három olyan állítást is megfogalmaztunk, amelyek konkrét tevékenységeket jelöltek, így a bevásárlólista és a háztartási költségvetés készítését, a pénzügyek „rendszeres” ellenőrzését pedig heti frekvenciában határoztuk meg. A gyakorlatot mérő állítások használata hasznosnak bizonyult: a viselkedési állításokhoz lépest alacsonyabb arányú, 45–68 százalékos egyetértés mutatkozott (7. táblázat). Felmérésünk alapján a népesség kevesebb mint fele készít költségvetést, viszont több mint kétharmaduk készít bevásárlólistát vásárlás előtt.

7. táblázat								
A pénzügyileg tudatos gyakorlatot mérő állítások								
Pénzügyileg tudatos gyakorlat – állítások	Súlyozatlan minta – megoszlás (%)				Súlyozott minta – megoszlás (%)			
	Egyetért	Nem ért egyet	Nem tudja / nem válaszol	Összesen	Egyetért	Nem ért egyet	Nem tudja / nem válaszol	Összesen
G1. Bevételeiről, kiadásairól pontos költségvetést vezet.	45,2	54,8	0,0	100,0	45,3	54,6	0,1	100,0
G2. Legalább hetente megnézi, mennyi elkölthető jövedelme maradt.	66,1	33,7	0,2	100,0	66,4	33,3	0,3	100,0
G3. Vásárlás előtt bevásárlólistát ír.	68,4	31,5	0,1	100,0	68,3	31,5	0,2	100,0

Forrás: MNB „Pénzügyi szokások a post-COVID érában” felmérés

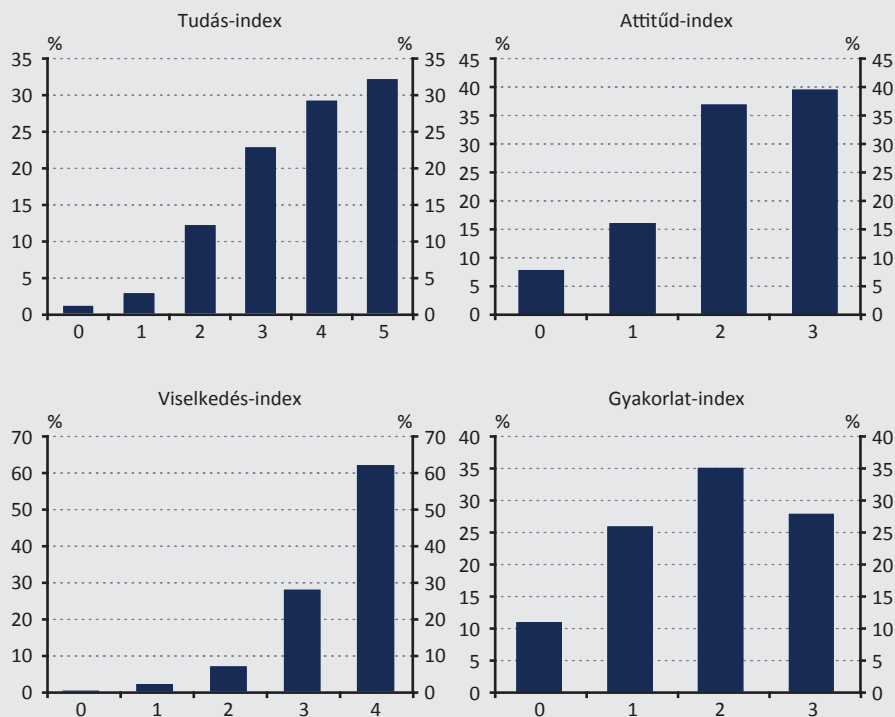
A regressziós függvényekben való alkalmazáshoz az egyes tudatossági komponensekből indexeket készítettünk: az összes, az adott komponenshez tartozó állítást súlyozatlanul összegeztük.⁶ Az összegzéshez minden állítást úgy alakítottunk át, hogy 1-es érték jelölje, ha a tudatos választ adta, minden más esetben (tehát a nem tudatos válasz és a nemválaszolás esetében) pedig 0-s értéket vett fel. Ahogyan az egyes válaszokat bemutató táblázatokból láthattuk, a válaszok összességében relatíve nagy pénzügyi tudatosságot jeleztek, így a négy megképzett index eloszlása jobbra ferde; a gyakorlat-index van a legközelebb a szimmetrikus eloszláshoz (3. ábra).

A négy pénzügyi tudatossági index a vizsgálatunkban magyarázó és eredményváltozó szerepkörben is megjelenik: egyrészt felhasználjuk őket a bankrendszeri bizalom magyarázatához, másrészt ezek alakulását is leírjuk a szociodemográfiai változók és egymás függvényében.⁷

⁶ Attitűdállításokról lévén szó, az egyes komponensekhez tartozó állításokat főkomponens-elemzéssel is megvizsgáltuk. Az eredmények robusztusak a látens változókat mérő módszerre (főkomponens-elemzés versus indexkészítés) nézve.

⁷ A pénzügyi tudatosság egyes komponensei között összetett viszony áll fenn, endogenitási problémák is felmerülnek. A regresszió során elsődleges célunk a devizahitelezéssel való érintettség hatásának vizsgálata volt, a négy index egymással való kapcsolatát mélyebben nem tárgyaljuk, mindössze a korreláció kapcsolatok tényét tárjuk fel.

3. ábra
Az egyes pénzügyi tudatossági indexek megoszlása

Forrás: Számítás az MNB „Pénzügyi szokások a post-COVID érában” felmérés alapján

4. Eredmények

A bemutatott változókon OLS elven becsült regressziófüggvényt készítettünk. Ez tehát azt jelenti, hogy a bizalom változóit (B1, B2, B3, B4, B5) becsülő függvények lineáris valószínűségi modellek (mivel az eredményváltozó ezekben az esetekben kétértékű);⁸ a pénzügyi tudatosság komponenseit eredményváltozóként kezelő modellek esetében lineáris regressziós modellek. A 8. táblázatban összefoglalt eredményeket 5 százalékos szignifikanciaszint mellett értékeljük.

⁸ Az eredmények robusztusak a becsülőfüggvényre nézve: az OLS elven becsült lineáris valószínűségi modell esetében hasonló mintázatok figyelhetők meg, mint a maximum likelihood elven becsült logisztikus regressziófüggvény esetében. Mivel becslésre nem kívántuk használni a regressziófüggvényt, a könnyebb interpretáció érdekében a lineáris valószínűségi modelleket tüntettük fel a függelékben.

8. táblázat A bankrendszeri bizalmat és a pénzügyi tudatosságot magyarázó regressziók eredményei									
Magyarázó változók:	Eredményváltozó:								
	Bizalom 1.	Bizalom 2.	Bizalom 3.	Bizalom 4.	Bizalom 5.	Tudás	Attitűd	Viselkedés	Gyakorlat
Devizahiteles érintettség			-			+			
Nem				Férfi -		Férfi +			Férfi -
Iskolai végzettség						+	+		
Életkor		+				∩			U
Településtípus									Budapest +
Megye									
Háztartás létszáma									
Gyermekes									
Jövedelem	+	∩	∩	+	∩	+	300–500 ezer Ft +		U
Hiteladós								-	+
Tudás-index							+		
Attitűd-index		+				+		+	
Viselkedés-index									+
Gyakorlat-index								+	
R ²	8,4%	8,9%	6,9%	7,2%	5,2%	22,7%	14,4%	18,3%	16,1%
N	913	913	913	913	913	913	913	913	913

Megjegyzés: A ∩ azt jelenti, hogy a magyarázó változó alsó és felső értékei nem különböznek szignifikánsan, a középső értékei viszont igen, és ezen értékek mellett pozitív a becslést együttható. Az U azt jelenti, hogy a magyarázó változó alsó és felső értékei nem különböznek szignifikánsan, a középső értékei viszont igen, és ezen értékek mellett negatív a becslést együttható.

A devizahiteles érintettség szerepe limitáltabb a várakozásainknál.⁹ Az, hogy valakit közelebből is érintett a devizahitelezés, nincs hatással arra, hogy összességében bízik-e a Magyarországon működő bankokban (B1), illetve, hogy feltételezi-e, hogy előfordulhat olyan helyzet, hogy az emberek nem jutnak hozzá a bankszámlán tartott pénzükhöz (B2). Továbbá azt sem érzékelték (a devizahiteles időszak óta), hogy a bankok a termékek vagy szolgáltatások kockázatairól nem tájékoztatták volna (B5), vagy hogy a pénzügyi tájékoztatás nehezen érthető (B4). A közelebből érintettek szerint ugyanakkor jellemzőbb, hogy a bank jogi kikapukat kihasználva a hátrányukra jár el (B3).¹⁰ A pénzügyi tudatosság komponensei közül egyedül a tudásindex alakulásában játszik szignifikáns szerepet, ahol a közelebbi érintettség átlagosan, a többi tényezőre való kontrollálás mellett növeli a tudást. Az óvatosabb attitűd, viselkedés és gyakorlat kialakítását nem befolyásolja semmilyen irányban.¹¹

A férfiak átlagosan inkább egyetértenek azzal, hogy a bankok tájékoztatása nehezen érthető. Minden egyéb szempontból a nőkével egyforma fokú a bizalmuk a bankrendszerben. A pénzügyi tudatossági komponensek közül az attitűdben és a viselkedésben nincs szignifikáns eltérés a nemek között; tudásban a férfiak, a gyakorlat tekintetében átlagosan a nők tudatosabbak.

Az iskolai végzettségnek nincs szerepe a bankrendszeri bizalomban, a tudatos viselkedésben és gyakorlatban. Átlagosan azonban igaz, hogy minél magasabb az egyén iskolai végzettsége, annál nagyobb fokú a pénzügyi tudása, és annál kevésbé jellemző rá a *carpe diem* attitűd.

Az életkor szerepe egyes a modellekben. A bizalmi indikátorok közül csak egy helyen tölt be szignifikáns szerepet: a 60 év felettiek a többi korcsoportnál kevésbé gondolják azt, hogy előfordulhat olyan eset, hogy az ember nem fér hozzá a bankszámlapénzéhez (B2). A tudatossági indexek közül attitűdben és viselkedésben nem találtunk lényeges hatást, a tudás tekintetében azonban négyzetes jellegű kapcsolat figyelhető meg, amennyiben a középkorú korcsoportok esetében átlagosan magasabb indexértéket láthatunk. A gyakorlat-indexben azonban éppen ellentétes

⁹ A tanulmány lektorálási folyamata során felmerült, hogy a részben konstraintitív eredményeket az okozhatja, hogy nagy a zaj az adatokban: a válaszadók egy részének nem keltette fel az érdeklődését a kérdőív, és véletlenszerűen, valódi vélemény nélkül válaszoltak. Ezt több módon is törekedtünk kezelni a lektor javaslatai nyomán: kiszűrtük azokat, akik (1) a T1 és T4 állításokra inkonzisztens válaszokat adtak; (2) saját bevallásuk szerint az átlagnál kevésbé tudatosak pénzügyileg; (3) minden, az attitűdre, viselkedésre és gyakorlatra vonatkozó állításra ugyanazt a választ adták. A regressziós függvények ezen adattisztítások hatására sem változtak meg érdemben, így a tanulmányban szerepeltetett regressziós függvényekhez használt mintaelemek száma csak adathiány miatt kisebb, mint a teljes elemszám.

¹⁰ A bizalomra vonatkozó állítások egyetlen indexbe való összevonása nem vezetett érdemi eredményre: a devizahitelezéssel való érintettség ebben az esetben sem volt szignifikáns.

¹¹ Az eredmények robusztusak arra nézve, hogy a devizahitelezéssel való érintettséget folytonosként kezelt hatfokú skálán vagy bináris változóként szerepeltettük az egyenletekben. Kétféleképpen is megvizsgáltuk a bináris változóvá alakítás lehetőségét: (1) devizahittel érintettek tekintettük, ha a válaszadó maga, közeli családtagja vagy közeli barátja volt érintett; (2) csak akkor tekintettük érintettnek, ha a válaszadó maga volt devizahitel-adós.

a négyzetes kapcsolatot: a középkorúak átlagosan kevésbé tudatosak pénzügyileg a gyakorlatban, mint a fiatal és az idős korosztály.

A *területi* jellemzők összességében nem bizonyultak lényegesnek: a településtípus kizárólag a gyakorlat-index magyarázatában szignifikáns, ahol a megyeszékhelyen, a városokban és a községekben élők is átlagosan kevesebb pontot érnek el, mint a fővárosiak. A megyék között nem rajzolódik ki egyértelmű mintázat, az egyik bizalommodell (B1) kivételével összességében mindegyik kihagyható lenne a modellekből.

A háztartás *létszáma*, valamint az, hogy van-e benne *18 év alatti gyermek*, egyik modell esetében sem mutatott szignifikáns hatást.

A *háztartás-jövedelem* bizonyult a legtöbb esetben szignifikáns tényezőnek, ugyanakkor a kapcsolat iránya változatosan alakult. A bizalmi indikátorok egy része esetében a nagyobb jövedelem nagyobb bizalommal társul (B1, B4); a többi esetben ellenben az látható, hogy a legalacsonyabb és a legmagasabb jövedelmi kategóriába esők bizalma átlagosan alacsonyabb (B2, B3, B5), mint a kettő közti, középkategóriákban. Hasonlóan heterogén a kép a tudatossági indexek magyarázatában: a tudással pozitív a kapcsolata, az attitűd tekintetében csak a 300–500 ezer forint közötti jövedelműekre jellemzőbb a tudatosság, a viselkedésben nem játszik szerepet, a tudatos gyakorlat pedig inkább a legalacsonyabb és legmagasabb jövedelmű csoportokra jellemző.

Az, hogy a háztartás aktuálisan *rendelkezik-e hitellel*, nem áll összefüggésben a bankrendszeri bizalommal, ami szintén nem intuitív eredmény. A hiteladós státusz negatív kapcsolatban van a tudatos viselkedéssel, azonban pozitív kapcsolatban van a tudatos gyakorlattal.

A *pénzügyi tudás és a tudatos attitűd*, valamint a *viselkedés és a gyakorlat* összefüggést mutat egymással, a többi tényező mint kontrollváltozó mellett. A tudatos pénzügyi attitűd a tudáson túl pozitív kapcsolatot mutat az egyik bizalmi indikátorral (B2), valamint a tudatos viselkedéssel is.

5. Összegzés

Tanulmányunkban arra kerestük a választ, hogy a devizahitelezéssel való érintettség milyen hatással van az egyén bankrendszerrel kapcsolatos bizalmára, valamint pénzügyi tudatosságára. Mivel hazánkban a devizában történő eladósodás a 2008-as válság kirobbanása után hosszan elhúzódó pénzügyi stabilitási és szociális válságot eredményezett, fontos kérdés, hogy a devizahitelezés tapasztalatai mennyiben hatnak a lakosság jelenbeli magatartására, azaz „kísért-e még a devizahiteles múlt?”.

A devizahiteles érintettség szerepe, fontossága alulmúlta a várakozásainkat. Nem játszik szerepet a legtöbb bankrendszeri bizalmat megragadó változó alakulásának

magyarázatában. A közelebről érintettebbek körében egyetlen dimenzió kerül más megítélés alá: jellemzőbb a banki rosszhiszeműség feltételezése, azaz az, hogy adott esetben a bank jogi kikapukat kihasználva a hátrányukra járna el. Összességében tehát a bankrendszerrel kapcsolatos bizalom szempontjából a devizahiteles múlt – már – nem jelent szignifikáns mérséklő erőt.

A közelebbi érintettség átlagosan, a többi tényezőre való kontrollálás mellett növeli a pénzügyi tudást, ami azt sejteti, hogy a devizahitelezéssel kapcsolatos, feltételezhetően rossz tapasztalatok bizonyos alapismeretek elsajátítását eredményezhették. Intuícióinkkal ellentétben ugyanakkor az óvatosabb attitűd, viselkedés és gyakorlat kialakítását nem befolyásolja semmilyen irányban, ami felveti azt a hipotézist, hogy vajon a válság emlékei elhalványultak-e a lakosságban. Egy másik lehetséges magyarázat lehet – amelynek vizsgálata további kutatást igényel –, hogy a téma széles körű ismertsége miatt a devizahitelezés nemcsak azokra hatott, akiknek volt kapcsolata devizahitelessel, hanem a népesség többi részére is. Ekkor előfordulhat, hogy azért nem lehet ennek hatását megbecsülni, mert a népesség egészében is romlott a bankrendszeri bizalom, nemcsak a devizahitelesek és közeli környezetük esetében.

Felhasznált irodalom

- Atkinson, A. – Messy, F. (2012): *Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study*. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/5k9cfs90fr4-en>
- Banai Ádám – Vágó Nikolett (2016): *Drivers of household credit demand before and during the crisis: Micro-level evidence from Hungary and Poland*. SSEM Conference Paper, Porto, June. https://www.researchgate.net/publication/304580246_Drivers_of_household_credit_demand_before_and_during_the_crisis
- Beckmann, E. – Scheiber, T. – Stix, H. (2011): *How the Crisis Affected Foreign Currency Borrowing in CESEE: Microeconomic Evidence and Policy Implications*. Focus on European Economic Integration, 2011(1): 25–43.
- Beer, C. – Ongena, S. – Marcel, P. (2010): *Borrowing in foreign currency: Austrian households as carry traders*. Journal of Banking & Finance, 34(9): 2198–2211. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2010.02.008>
- Béres Dániel (2020): *A bankrendszer iránti bizalom és a betétbiztosítás intézménye. Vizsgálat az OECD 2018-as pénzügyi kultúra kutatás adatbázisa alapján*. In: Pintér Éva (szerk.): *Tendenciák a pénzügyi tudatosságban*. Miskolc, Magyarország, Pécs, Magyarország: FINTELLIGENCE Pénzügyi Kultúra Központ (KMKF Alapítvány), pp. 134–154.

- Béres Dániel – Huzdik Katalin (2012): *A pénzügyi kultúra megjelenése makrogazdasági szinten*. Pénzügyi Szemle, 2012(3): 322–336.
- Botos Katalin – Botos József – Béres Dániel – Csernák József – Németh Erzsébet (2012): *Pénzügyi kultúra és kockázatvállalás a közép-alföldi háztartásokban*. Pénzügyi Szemle, 2012(3): 291–309.
- Csorba László (2020): *Pénzügyi kultúra és pénzügyi műveltség, a pénzügyi magatartás meghatározó tényezői*. Pénzügyi Szemle, 2020(1): 67–82. https://doi.org/10.35551/PSZ_2020_1_6
- Dancsik Bálint (2017): *Számít-e a devizahiteles múlt? A lakáshitelkamatok rögzítéséről szóló döntés vizsgálata mikroszintű adatokon*. Közgazdasági Szemle, 64(október): 1030–1055. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2017.10.1030>
- Dancsik Bálint – Fábián Gergely – Fellner Zita – Horváth Gábor – Lang Péter – Nagy Gábor – Oláh Zsolt – Winkler Sándor (2015): *A nemteljesítő lakossági jelzáloghitel-portfólió átfogó elemzése mikroszintű adatok segítségével*. MNB-tanulmányok különszám. <https://www.mnb.hu/letoltes/mnb-tanulmányok-kulonszam-a-nemteljesito-lakossagi-jelzaloghitel-portfolio-atfogo-elemzese.pdf>
- El-Meouch Nedim Márton – Fellner Zita – Marosi Anna – Szabó Beáta – Urbán Ákos (2020): *Az uzorahitelezés nagyságrendi és területi becslése*. Hitelintézeti Szemle, 19(2): 107–132. <https://doi.org/10.25201/HSZ.19.2.107132>
- Horváthné Kőkény Annamária – Széles Zsuzsanna (2014): *Mi befolyásolja a hazai lakosság megtakarítási döntéseit?* Pénzügyi Szemle, 2014(4): 457–475.
- Huzdik Katalin – Béres Dániel – Németh Erzsébet (2014): *Pénzügyi kultúra versus kockázatvállalás empirikus vizsgálata a felsőoktatásban tanulóknál*. Pénzügyi Szemle, 2014(4): 476–488.
- Koslowski, P. (2011): *The Ethics of Banking. Conclusions from the Financial Crisis*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-94-007-0656-9>
- Kovács Levente – Terták Elemér (2019): *Financial literacy – Theory and evidence*. Verlag Dashöfer, Bratislava. <https://bankszovetseg.hu/Public/publikacio/Finacial%20literacy.pdf>
- Kovács Péter – Kuruczleki Éva – Rác Tamás Attila – Lipták Lilla (2021): *A magyar középiskolások pénzügyi kultúrájának vizsgálata az elmúlt 10 évben Econventio-teszt alapján*. Pénzügyi Szemle, 2021(2): 179–198. https://doi.org/10.35551/PSZ_2021_2_1
- Kovács Tamás – Szóka Károly (2020): *A pénzügyi kultúra és pénzügyi tudatosság helyzete*. In: XIV. Soproni Pénzügyi Napok: „Gazdaságvédelem és pénzügyi kiutak” pénzügyi, adózási és számviteli szakmai és tudományos konferencia. A Soproni Felsőoktatásért Alapítvány, Sopron, pp. 104–112.

- Luksander Alexandra – Béres Dániel – Huzdik Katalin – Németh Erzsébet (2014): *A felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúráját befolyásoló tényezők vizsgálata*. Pénzügyi Szemle, 2014(2): 237–258.
- Luksander Alexandra – Németh Erzsébet – Béres Dániel – Zsótér Boglárka (2016): *Pénzügyi személyiségtípusok és az eladósodást befolyásoló pénzügyi attitűdök empirikus vizsgálata*. Közgazdász Fórum, 19(128): 32–54.
- Lusardi, A. – Mitchell, O.S. (2008). *Planning and Financial Literacy: How Do Women Fare?* American Economic Review, 98(2): 413–417. <https://doi.org/10.1257/aer.98.2.413>
- Lusardi, A. – Mitchell, O.S. (2011a). *Financial literacy around the world: an overview*. Journal of Pension Economics & Finance, 10(4): 497–508. <https://doi.org/10.1017/S1474747211000448>
- Lusardi, A. – Mitchell, O.S. (2011b). *Financial literacy and planning: Implications for retirement wellbeing*. NBER Working Paper No. w17078, National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w17078>
- Lusardi, A. – Mitchell, O.S. (2014). *The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and evidence*. Journal of Economic Literature, 52(1): 5–44. <https://doi.org/10.1257/jel.52.1.5>
- MNB (2016): *Félidős jelentés 2013–2016*. Magyar Nemzeti Bank. <https://www.mnb.hu/letoltes/felidos-jelentes-2013-2016-hun-0303.pdf>
- MNB (2018): *Pénzügyi stabilitási jelentés 2018. november*. Magyar Nemzeti Bank. <https://www.mnb.hu/letoltes/penzugyi-stabilitasi-jelentes-2018-november.pdf>
- MNB (2019): *Pénzügyi stabilitási jelentés 2019. május*. Magyar Nemzeti Bank. <https://www.mnb.hu/letoltes/penzugyi-stabilitasi-jelentes-2019-majus.pdf>
- Müller János – Kerényi Ádám (2019): *A bizalom és etika igénye a digitális korszakban – Napfény és árnyék a FinTech világában*. Hitelintézeti Szemle, 18(4): 5–34. <https://doi.org/10.25201/HSZ.18.4.534>
- Németh Erzsébet – Béres Dániel – Huzdik Katalin – Zsótér Boglárka (2016): *Pénzügyi személyiségtípusok Magyarországon kutatási módszerek és primer eredmények*. Hitelintézeti Szemle, 15(2): 153–172. <https://hitelintezetiszemle.mnb.hu/letoltes/nemeth-erzsebet-beres-daniel-huzdik-katalin-zsoter-boglarka.pdf>
- Németh Erzsébet – Zsótér Boglárka (2017): *Personality, Attitude and Behavioural Components of Financial Literacy: A Comparative Analysis*. Journal of Economics and Behavioral Studies, 9(2): 46–57. [https://doi.org/10.22610/jeps.v9i2\(J\).1649](https://doi.org/10.22610/jeps.v9i2(J).1649)
- Németh Erzsébet – Zsótér Boglárka – Luksander Alexandra (2017): *A társadalmi-gazdasági környezet változásának hatása a pénzügyi kultúrára*. Pénzügyi Szemle, 2017(2): 251–266.

- Németh Erzsébet – Zsótér Boglárka – Béres Dániel (2020): *A pénzügyi sérülékenység jellemzői a magyar lakosság körében az OECD 2018-as adatainak tükrében*. Pénzügyi Szemle, 2020(2): 281–308. https://doi.org/10.35551/PSZ_2020_2_8
- OECD (2018): *OECD/INFE Toolkit for Measuring Financial Literacy and Financial Inclusion*. Organisation for Economic Co-operation and Development. <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/2018-INFE-FinLit-Measurement-Toolkit.pdf>
- OECD (2020): *OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy*. Organisation for Economic Co-operation and Development. <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf>
- Pellényi Gábor – Bilek Péter (2009): *Foreign Currency Borrowing: The Case of Hungary*. FINES Working Paper D.5.4. https://www.diw.de/documents/publikationen/73/diw_01.c.412908.de/diw_finess_05040.pdf
- Szobonya Réka (2021): *Kompetenciák a pénzügyek területén – lakossági felmérés tapasztalatai*. Pénzügyi Szemle, 2021(2): 235–253. https://doi.org/10.35551/PSZ_2021_2_4
- Zsótér Boglárka (2018): *A fiatal felnőttek pénzügyi kultúrájának vizsgálata*. Pénzügyi Szemle, 2018(1): 39–54.
- Zsótér Boglárka – Nagy Péter (2012): *Mindennapi érzelmeink és pénzügyeink*. Pénzügyi Szemle, 2012(3): 310–321.
- Zsótér Boglárka – Németh Erzsébet – Béres Dániel (2016): *A pénzügyi kultúra személyiség-, attitűd- és viselkedésbeli komponensei*. Kultúra és Közösség, 7(3): 89–102.

Függelék: A becült lineáris regressziós függvények

Eredményváltozó: bizalom (1)	Együttható	p-érték	Eredményváltozó: bizalom (2)	Együttható	p-érték
Devizahiteles érintettség	-0,003	0,714	Devizahiteles érintettség	-0,008	0,322
Hiteladós dummy	0,010	0,777	Hiteladós dummy	-0,008	0,818
Tudás-index	0,016	0,273	Tudás-index	0,027	0,094
Attitűd-index	0,033	0,058	Attitűd-index	0,040	0,032
Viselkedés-index	0,036	0,105	Viselkedés-index	0,024	0,311
Gyakorlat-index	0,006	0,718	Gyakorlat-index	-0,003	0,877
Nem (referenciacsoport: nő)	0,003	0,929	Nem (referenciacsoport: nő)	-0,035	0,314
Jövedelem (referenciacsoport: 300 ezer forint alatt)			Jövedelem (referenciacsoport: 300 ezer forint alatt)		
300–500 ezer forint között	0,064	0,093	300–500 ezer forint között	0,111	0,007
500 ezer–1 millió forint között	0,118	0,019	500 ezer–1 millió forint között	0,145	0,008
1 millió forint felett	0,192	0,020	1 millió forint felett	0,098	0,270
Iskolai végzettség (referenciacsoport: legfeljebb 8 általános)			Iskolai végzettség (referenciacsoport: legfeljebb 8 általános)		
Szakköznevelő, szakiskola	0,032	0,480	Szakköznevelő, szakiskola	0,076	0,124
Gimnázium, szakköznevelőiskola	0,042	0,363	Gimnázium, szakköznevelőiskola	0,004	0,933
Felsőfokú, nem pénzügyi	0,084	0,162	Felsőfokú, nem pénzügyi	0,013	0,834
Felsőfokú, pénzügyi	0,147	0,059	Felsőfokú, pénzügyi	-0,054	0,517
Életkor (referenciacsoport: 18–29 éves)			Életkor (referenciacsoport: 18–29 éves)		
30–39 éves	-0,069	0,171	30–39 éves	-0,033	0,547
40–49 éves	-0,023	0,681	40–49 éves	0,059	0,319
50–59 éves	0,012	0,821	50–59 éves	0,065	0,261
60 év feletti	0,008	0,877	60 év feletti	0,208	0,000
Településtípus (referenciacsoport: Budapest)			Településtípus (referenciacsoport: Budapest)		
Megyeszékhely, megyei jogú város	-0,201	0,243	Megyeszékhely, megyei jogú város	-0,340	0,067
Egyéb város	-0,186	0,265	Egyéb város	-0,306	0,089
Község	-0,201	0,234	Község	-0,349	0,055
Háztartáslétszám	-0,020	0,177	Háztartáslétszám	0,002	0,924
Gyermek dummy	0,059	0,209	Gyermek dummy	-0,048	0,334
Megye (referenciacsoport: Budapest)			Megye (referenciacsoport: Budapest)		
konstans	0,368	0,001	konstans	0,050	0,686
Elemszám: 913 fő			Elemszám: 913 fő		
R ² : 8,4%			R ² : 8,9%		

Eredményváltozó: bizalom (3)	Együttható	p-érték	Eredményváltozó: bizalom (4)	Együttható	p-érték
Devizahiteles érintettség	-0,018	0,024	Devizahiteles érintettség	-0,015	0,066
Hiteladós dummy	0,008	0,838	Hiteladós dummy	-0,060	0,106
Tudás-index	0,016	0,319	Tudás-index	-0,030	0,069
Attitűd-index	0,034	0,074	Attitűd-index	0,036	0,062
Viselkedés-index	0,038	0,118	Viselkedés-index	0,027	0,269
Gyakorlat-index	0,008	0,675	Gyakorlat-index	-0,017	0,358
Nem (referenciacsoport: nő)	-0,052	0,144	Nem (referenciacsoport: nő)	-0,076	0,034
Jövedelem (referenciacsoport: 300 ezer forint alatt)			Jövedelem (referenciacsoport: 300 ezer forint alatt)		
300–500 ezer forint között	0,054	0,198	300–500 ezer forint között	0,049	0,248
500 ezer–1 millió forint között	0,123	0,026	500 ezer–1 millió forint között	0,142	0,011
1 millió forint felett	0,109	0,226	1 millió forint felett	0,201	0,027
Iskolai végzettség (referenciacsoport: legfeljebb 8 általános)			Iskolai végzettség (referenciacsoport: legfeljebb 8 általános)		
Szaktanácsadó, szakiskola	-0,046	0,357	Szaktanácsadó, szakiskola	-0,004	0,941
Gimnázium, szakközépiskola	-0,009	0,856	Gimnázium, szakközépiskola	-0,029	0,567
Felsőfokú, nem pénzügyi	-0,022	0,737	Felsőfokú, nem pénzügyi	-0,061	0,356
Felsőfokú, pénzügyi	0,107	0,205	Felsőfokú, pénzügyi	0,004	0,959
Életkor (referenciacsoport: 18–29 éves)			Életkor (referenciacsoport: 18–29 éves)		
30–39 éves	-0,025	0,656	30–39 éves	0,029	0,607
40–49 éves	0,000	1,000	40–49 éves	0,002	0,980
50–59 éves	-0,076	0,198	50–59 éves	0,011	0,857
60 év feletti	0,034	0,539	60 év feletti	0,066	0,230
Településtípus (referenciacsoport: Budapest)			Településtípus (referenciacsoport: Budapest)		
Megyeszékhely, megyei jogú város	-0,320	0,089	Megyeszékhely, megyei jogú város	-0,178	0,347
Egyéb város	-0,249	0,173	Egyéb város	-0,170	0,356
Község	-0,262	0,156	Község	-0,209	0,262
Háztartáslétszám	-0,021	0,213	Háztartáslétszám	-0,011	0,521
Gyermek dummy	0,037	0,471	Gyermek dummy	0,035	0,500
Megye (referenciacsoport: Budapest)			Megye (referenciacsoport: Budapest)		
konstans	0,167	0,185	konstans	0,420	0,001
Elemszám: 913 fő			Elemszám: 913 fő		
R ² : 6,9%			R ² : 7,2%		

Eredményváltozó: bizalom (5)	Együttható	p-érték	Eredményváltozó: tudás-index	Együttható	p-érték
Devizahiteles érintettség	-0,006	0,401	Devizahiteles érintettség	0,052	0,002
Hiteladós dummy	-0,038	0,261	Hiteladós dummy	-0,063	0,415
Tudás-index	-0,013	0,379	Attitűd-index	0,085	0,033
Attitűd-index	0,000	0,983	Viselkedés-index	-0,073	0,149
Viselkedés-index	0,020	0,367	Gyakorlat-index	-0,042	0,272
Gyakorlat-index	-0,032	0,059			
Nem (referenciacsoport: nő)	-0,033	0,313	Nem (referenciacsoport: nő)	0,344	0,000
Jövedelem (referenciacsoport: 300 ezer forint alatt)			Jövedelem (referenciacsoport: 300 ezer forint alatt)		
300–500 ezer forint között	0,033	0,401	300–500 ezer forint között	0,250	0,004
500 ezer–1 millió forint között	0,102	0,047	500 ezer–1 millió forint között	0,470	0,000
1 millió forint felett	0,113	0,176	1 millió forint felett	0,697	0,000
Iskolai végzettség (referenciacsoport: legfeljebb 8 általános)			Iskolai végzettség (referenciacsoport: legfeljebb 8 általános)		
Szakkunskásképző, szakiskola	-0,006	0,897	Szakkunskásképző, szakiskola	0,561	0,000
Gimnázium, szakközépiskola	-0,040	0,392	Gimnázium, szakközépiskola	0,565	0,000
Felsőfokú, nem pénzügyi	-0,054	0,371	Felsőfokú, nem pénzügyi	0,808	0,000
Felsőfokú, pénzügyi	-0,123	0,117	Felsőfokú, pénzügyi	0,773	0,000
Életkor (referenciacsoport: 18–29 éves)			Életkor (referenciacsoport: 18–29 éves)		
30–39 éves	0,011	0,830	30–39 éves	0,095	0,411
40–49 éves	-0,066	0,237	40–49 éves	0,416	0,001
50–59 éves	-0,096	0,078	50–59 éves	0,367	0,003
60 év feletti	-0,060	0,238	60 év feletti	0,021	0,858
Településtípus (referenciacsoport: Budapest)			Településtípus (referenciacsoport: Budapest)		
Megyeszékhely, megyei jogú város	0,132	0,448	Megyeszékhely, megyei jogú város	-0,065	0,869
Egyéb város	0,279	0,099	Egyéb város	0,027	0,944
Község	0,198	0,246	Község	-0,182	0,636
Háztartáslétszám	-0,008	0,590	Háztartáslétszám	-0,029	0,405
Gyermek dummy	0,012	0,799	Gyermek dummy	0,019	0,859
Megye (referenciacsoport: Budapest)			Megye (referenciacsoport: Budapest)		
konstans	0,840	0,000	konstans	3,051	0,000
Elemszám: 913 fő			Elemszám: 913 fő		
R ² : 5,2%			R ² : 22,7%		

Eredményváltozó: attitűd-index	Együttható	p-érték	Eredményváltozó: viselkedés-index	Együttható	p-érték
Devizahiteles érintettség	-0,005	0,714	Devizahiteles érintettség	0,002	0,887
Hiteladós dummy	-0,063	0,333	Hiteladós dummy	-0,115	0,025
Tudás-index	0,062	0,033	Tudás-index	-0,033	0,149
Viselkedés-index	0,302	0,000	Attitűd-index	0,185	0,000
Gyakorlat-index	0,001	0,971	Gyakorlat-index	0,218	0,000
Nem (referenciacsoport: nő)	-0,107	0,088	Nem (referenciacsoport: nő)	-0,024	0,628
Jövedelem (referenciacsoport: 300 ezer forint alatt)			Jövedelem (referenciacsoport: 300 ezer forint alatt)		
300–500 ezer forint között	0,169	0,024	300–500 ezer forint között	0,023	0,690
500 ezer–1 millió forint között	0,118	0,231	500 ezer–1 millió forint között	-0,012	0,880
1 millió forint felett	0,144	0,370	1 millió forint felett	0,071	0,573
Iskolai végzettség (referenciacsoport: legfeljebb 8 általános)			Iskolai végzettség (referenciacsoport: legfeljebb 8 általános)		
Szaktanácsképző, szakiskola	0,250	0,005	Szaktanácsképző, szakiskola	0,019	0,782
Gimnázium, szakközépiskola	0,320	0,000	Gimnázium, szakközépiskola	0,014	0,839
Felsőfokú, nem pénzügyi	0,328	0,005	Felsőfokú, nem pénzügyi	0,011	0,907
Felsőfokú, pénzügyi	0,478	0,002	Felsőfokú, pénzügyi	0,210	0,076
Életkor (referenciacsoport: 18–29 éves)			Életkor (referenciacsoport: 18–29 éves)		
30–39 éves	-0,055	0,575	30–39 éves	0,071	0,355
40–49 éves	0,077	0,472	40–49 éves	-0,046	0,584
50–59 éves	0,032	0,763	50–59 éves	-0,030	0,713
60 év feletti	-0,167	0,089	60 év feletti	-0,007	0,926
Településtípus (referenciacsoport: Budapest)			Településtípus (referenciacsoport: Budapest)		
Megyeszékhely, megyei jogú város	0,154	0,647	Megyeszékhely, megyei jogú város	-0,237	0,366
Egyéb város	0,196	0,548	Egyéb város	-0,155	0,543
Község	0,251	0,447	Község	-0,119	0,646
Háztartáslétszám	-0,003	0,911	Háztartáslétszám	0,010	0,665
Gyermek dummy	0,089	0,329	Gyermek dummy	0,016	0,821
Megye (referenciacsoport: Budapest)			Megye (referenciacsoport: Budapest)		
konstans	0,515	0,021	konstans	2,738	0,000
Elemszám: 913 fő			Elemszám: 913 fő		
R ² : 14,4%			R ² : 18,3%		

Eredményváltozó: gyakorlat-index	Együttható	p-érték
Devizahiteles érintettség	0,012	0,412
Hiteladós dummy	0,200	0,003
Tudás-index	-0,033	0,272
Attitűd-index	0,001	0,971
Viselkedés-index	0,386	0,000
Nem (referenciacsoport: nő)	-0,179	0,006
Jövedelem (referenciacsoport: 300 ezer forint alatt)		
300–500 ezer forint között	-0,163	0,037
500 ezer–1 millió forint között	-0,207	0,043
1 millió forint felett	-0,263	0,115
Iskolai végzettség (referenciacsoport: legfeljebb 8 általános)		
Szakmunkásképző, szakiskola	-0,159	0,088
Gimnázium, szakközépiskola	-0,163	0,079
Felsőfokú, nem pénzügyi	-0,024	0,845
Felsőfokú, pénzügyi	-0,210	0,183
Életkor (referenciacsoport: 18–29 éves)		
30–39 éves	-0,213	0,037
40–49 éves	-0,372	0,001
50–59 éves	-0,271	0,013
60 év feletti	-0,096	0,349
Településtípus (referenciacsoport: Budapest)		
Megyeszékhely, megyei jogú város	-0,696	0,047
Egyéb város	-0,699	0,039
Község	-0,751	0,029
Háztartáslétszám	-0,012	0,693
Gyermek dummy	0,103	0,275
Megye (referenciacsoport: Budapest)		
konstans	0,970	0,000
Elemzés: 913 fő		
R ² : 16,1%		